

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики розгляду
Верховним Судом справ щодо
оскарження рішень третейських судів
та про видачу наказів на примусове
виконання рішень третейських судів

За період з 01.01.2018 по 31.05.2019

Зміст

1. Нормативно-правове регулювання	3
2. Статистичні показники	5
3. Підвідомчість справ у спорах про стягнення заборгованості за кредитними договорами	6
4. Підвідомчість справ про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських судів	11
5. Підсудність справ про оскарження рішень третейських судів і про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів	12
6. Процесуальні питання, пов'язані з розглядом справ про оскарження рішень третейських судів і про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів	14
7. Підстави для скасування рішень третейських судів і для видачі наказів на примусове виконання рішень третейських судів	18
8. Окремі питання застосування норм Закону України "Про третейські суди"	20
9. Висновки	25

1. Нормативно-правове регулювання

Закон України "Про третейські суди" (далі в цьому розділі – Закон) регулює порядок утворення та діяльності третейських судів в Україні та встановлює вимоги щодо третейського розгляду з метою захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб.

Частиною другою статті 1 Закону визначено, що до третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, що виникає з цивільних та господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом.

Відповідно до статті 6 Закону третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком:

- 1) справ у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
- 2) справ у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
- 3) справ, пов'язаних з державною таємницею;
- 4) справ у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів);
- 5) справ про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;
- 6) справ, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство;
- 7) справ у спорах щодо нерухомого майна, включаючи земельні ділянки;
- 8) справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 9) справ у спорах, що виникають з трудових відносин;
- 10) справ, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, пов'язаних із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цих товариств;
- 11) інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України;
- 12) справ, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України;
- 13) справ, за результатами розгляду яких виконання рішення третейського суду потребуватиме вчинення відповідних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами та іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень;
- 14) справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Згідно з частиною першою статті 7 Закону в Україні можуть утворюватися та діяти постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору (суди ad hoc).

За змістом частини першої статті 14 Закону сторони мають право вільно призначати чи обирати третейський суд та третейських суддів. За домовленістю сторін вони можуть доручити третій особі (юридичній або фізичній) призначення чи обрання третейського суду чи суддів.

Рішення третейського суду приймається після дослідження усіх обставин справи третейським суддею, що одноособово розглядав справу, або більшістю голосів третейських суддів, які входять до складу третейського суду. Рішення оголошується у засіданні третейського суду (частина перша статті 45 Закону).

Статтею 50 Закону визначено, що сторони, які передали спір на вирішення третейського суду, зобов'язані добровільно виконати рішення третейського суду, без будь-яких зволікань чи застережень. Сторони та третейський суд вживають усіх необхідних заходів з метою забезпечення виконання рішення третейського суду.

Відповідно до статті 55 Закону рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, в порядку та строки, що встановлені в рішенні. Якщо в рішенні строк його виконання не встановлений, рішення підлягає негайному виконанню.

За змістом частини першої статті 56 Закону заява про видачу виконавчого документа може бути подана до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом.

Згідно з абзацом дев'ятим частини першої статті 2 Закону компетентний суд – місцевий загальний суд чи місцевий господарський суд за місцем розгляду справи третейським судом.

Також необхідно звернути увагу на те, що Європейський суд з прав людини у пункті 24 рішення від 20.07.2006 у справі "Сокурєнко і Стригун проти України" зазначив, що фраза "встановлений законом" поширюється не лише на правову основу самого існування "суду", але й дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність. Термін "судом, встановленим законом" у пункті 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року передбачає усю організаційну структуру судів, включно з питаннями, що належать до юрисдикції певних категорій судів.

Приписами статті 20 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) до юрисдикції господарських судів віднесено розгляд справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону, якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті.

Згідно з приписами статей 24, 25 ГПК України справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються апеляційними господарськими судами як судами першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом. Верховний Суд переглядає

в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів здійснюється у порядку, визначеному розділом VII ГПК України.

2. Статистичні показники

За даними автоматизованої системи "Діловодство спеціалізованого суду" у 2018 році на розгляд Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС) надійшла 41 апеляційна скарга, у 2019 році – 29 скарг, у тому числі щодо оскарження рішень третейських судів та щодо видачі наказу на примусове виконання рішень третейських судів. Результати розгляду зазначених скарг КГС ВС продемонстровано у таблиці нижче.

Найменування	надійшло на розгляд	Розглянуто (усього), з них:	повернуто	відмовлено у відкритті провадження	закрито апеляційне провадження	у задоволенні скарги відмовлено та судові рішення залишено без змін	скаргу задоволено та судові рішення змінені	скаргу задоволено та судові рішення скасовано (усього), у тому числі:	із закриттям провадження у справі/залишенням заяви без розгляду	з направленням справи для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю	з ухваленням нового рішення повністю або частково
Загальна кількість скарг, у тому числі щодо:	2018										
	41	38	2	4	3	21	0	8	3	2	3
	2019										
	29	18	0	4	0	17	0	0	0	0	0
оскарження рішень третейських судів	2018										
	20	19	0	0	0	16	0	3	1	2	0
	2019										
	14	10	0	2	0	11	0	0	0	0	0
видачі наказу на примусове виконання рішень третейських судів	2018										
	20	18	2	4	3	5	0	4	1	0	3
	2019										
	15	7	0	2	0	6	0	0	0	0	0

Примітка: у 2018 році розглянуто апеляційну скаргу у справі, пов'язаній із застосуванням законодавства про адміністративні правопорушення (стаття 185³ КУпАП)

3. Підвідомчість справ у спорах про стягнення заборгованості за кредитними договорами

3.1. Спори про стягнення заборгованості за кредитними договорами в іноземній валюті можуть розглядатися третейськими судами у разі, коли стороною спору (боржником) є суб'єкт господарювання, який здійснює підприємницьку діяльність.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС), розглянувши справу № 910/8927/17 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії та договору поруки, залишаючи без змін ухвалу апеляційного господарського суду, зазначив таке.

Ухвалою апеляційного господарського суду у задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду відмовлено, рішення третейського суду залишено без змін.

На думку скаржника, апеляційний господарський суд, відмовляючи у задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду, не врахував правову позицію, викладену у постанові Верховного Суду України від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15, про те, що наявність у правовідношенні щодо проведення розрахунку за договором кредиту, наданого в іноземній валюті, такої концентрації суспільно-значимих публічних елементів не дозволяє віднести такі спори до спорів суто приватного характеру між приватними особами, які можуть розглядатися в приватному порядку – третейськими судами.

Відхиляючи наведені твердження скаржника КГС ВС, зазначив наступне.

За змістом пункту 14 частини першої статті 6 Закону України "Про третейські суди" третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки). Тобто норми Закону виводять з компетенції третейських судів спори в тому разі, коли за своєю природою одна із сторін спору – споживач перебуває не в рівних умовах з потужною фінансовою структурою – банком, а тому потребує посиленого судового захисту споживача в державному суді. Однак, у цій справі стороною спору (боржником) є суб'єкт господарювання, який здійснює підприємницьку діяльність, в тому числі зовнішньоекономічну, на власний ризик та є вільним у виборі фінансових установ для кредитування. Крім того, на підприємницькі (господарські) товариства не поширюються норми законодавства про захист прав споживачів, а тому не може йтися про наявність підстав для посилення судового захисту такого суб'єкта господарювання в державному суді, в тому числі у спорах про повернення кредитів, наданих в іноземній валюті.

Таким чином, оскільки господарські правовідносини щодо кредитування суб'єктів господарювання мають особливості регулювання, предмети позовів та суб'єктний склад у справі № 6-831цс15 та справі, що розглядається, не є тотожними, то відсутні й підстави вважати правовідносини у цій справі подібними з правовідносинами у зазначеній цивільній справі.

КГС ВС не взяв до уваги посилання скаржника на правові висновки, викладені у постанові Верховного Суду України від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15, також з тих мотивів, що у подальшому при розгляді справи № 6-1716цс15 про стягнення заборгованості за кредитним договором Верховний Суд України у постанові від 11.11.2015 дійшов висновку про те, що у відповідності до положень статті 6 Закону України "Про третейські суди" ці суди можуть розглядати будь-які спори, що виникають з цивільних та господарських правовідносин, а виняток становлять лише спори про захист прав споживачів. Крім того у постанові Верховного Суду України від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15 не міститься вказівки на конкретну категорію спору, визначену статтею 6 Закону України "Про третейські суди", якою (вказівкою) мали б керуватися суди в інших справах при вирішенні питання про скасування рішення третейського суду.

Враховуючи викладене, а також те, що встановлений у статті 6 Закону України "Про третейські суди" перелік винятків з підвідомчих третейським судам справ є вичерпним та не включає в себе спорів, що виникають з господарських (кредитних) правовідносин, у яких грошове зобов'язання виражено в іноземній валюті, КГС ВС дійшов висновку, що правові висновки, викладені у постанові Верховного Суду України від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15, на яку посилався скаржник у апеляційній скарзі, до спірних правовідносин в межах цієї справи не можуть бути застосовані.

З повним текстом постанови КГС ВС від 13.02.2019 у справі № 910/8927/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79867485>

3.2. Спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, незважаючи на наявність третейського застереження в договорі, не можуть бути предметом третейського розгляду.

У справі № 755/11648/15-ц заявником до районного суду подано заяву про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, відмовлено у задоволенні заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що справа не підвідома третейським судам, оскільки незалежно від предмета та підстав спору, а також незважаючи на те, хто звернувся з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону України "Про захист прав споживачів"; грошові кошти за спірним кредитним договором видавалися в іноземній валюті, тому ця справа не може розглядатися в приватному порядку – третейськими судами, оскільки наявна значна концентрація суспільно-значимих публічних елементів. При цьому апеляційний суд послався на правові висновки Верховного Суду України, викладені у постановках від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15, від 11.11.2015 у справі № 6-1716цс15.

Велика Палата Верховного Суду (далі – ВП ВС), скасувала ухвали районного і апеляційного судів в частині відмови у задоволенні заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду про стягнення заборгованості за кредитним договором і направила справу в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції, в іншій частині наведені судові акти залишила без змін, з огляду на таке.

Районний і апеляційний суди, пославшись на правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 11.11.2015 у справі № 6-1716цс15, правильно зазначили, що спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання такого договору, відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України "Про третейські суди", незважаючи на наявність третейського застереження в договорі, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки Законом України від 03.02.2011 № 2983-VI "Про внесення зміни до статті 6 Закону України "Про третейські суди" щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам" виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Якщо договір, у тому числі кредитний, укладений на задоволення особистих потреб фізичної особи і не пов'язаний з підприємницькою діяльністю такої фізичної особи чи виконанням ним обов'язків як найманим працівником, такий договір є споживчим і наявність судового спору щодо цього договору не впливає на його характер, як споживчого, відтак і сам спір у будь-якому випадку стосується прав сторони договору, як споживача, а його вирішення, незалежно від ініціатора судового розгляду, має ґрунтуватися та враховувати і вимоги Закону України "Про захист прав споживачів". Тобто незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону України "Про захист прав споживачів".

Водночас ВП ВС відступила від правової позиції Верховного Суду України, відображеної у постанові від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15, про те, що наявність у правовідношенні щодо проведення розрахунку за договором кредиту, наданого в іноземній валюті, такої концентрації суспільно-значимих публічних елементів не дозволяє віднести такі спори до спорів суто приватного характеру між приватними особами, які можуть розглядатися в приватному порядку – третейськими судами.

ВП ВС дійшла висновку, що за своєю суттю кредитний договір є результатом точної, досягнутої раніше сторонами домовленості в цивільному обігу про порядок взаємовідносин щодо надання та повернення грошових коштів, де перераховані всі права і обов'язки сторін, в тому числі чітко визначено його ціну, порядок розрахунків, терміни виконання умов й інші необхідні елементи, тобто породжує цивільно-правові наслідки для сторін, що виключає віднесення правовідносин до публічно-правових.

На етапі узгодження предмета і умов кредитного договору позичальник та кредитор як рівноправні сторони у правовідносинах та суб'єкти приватного права,

діючи вільно, на власний розсуд визначили його істотну умову (ціну договору) у виді грошової одиниці певної держави (іноземна валюта), що згідно зі статтями 192, 533 ЦК України може використовуватися як засіб розрахунку в Україні, тобто є об'єктом цивільних прав. Тому проведення грошових розрахунків за кредитним договором чи їх нездійснення згідно з умовами такого договору, незалежно від валюти кредитування, свідчить, що такі правовідносини мають суто цивільно-правовий, приватний характер та не можуть бути віднесені до таких, які мають публічно-правове значення, є публічно значимі відносини за наявності лише єдиної ознаки - визначення засобу платежу в іноземній валюті.

Разом з тим ВП ВС не погодилась з висновками судів попередніх інстанцій в частині вирішення питання про видачу виконавчого листа на виконання рішення третейського суду про стягнення кредитних коштів із поручителя-фізичної особи, оскільки поручитель є стороною акцесорного зобов'язання, не є споживачем і Законом України "Про захист прав споживачів" не передбачено поширення на сторони акцесорних договорів його положень, тому висновки районного і апеляційного судів про неможливість розгляду вимог до поручителя не ґрунтуються на законі. У зв'язку з цим рішення судів попередніх інстанцій в цій частині скасовано з направленням справи на новий розгляд.

З повним текстом постанови ВП ВС від 12.12.2018 у справі № 755/11648/15-ц можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78680719>

3.3. Спир щодо стягнення заборгованості, інфляційних втрат і трьох процентів річних підвідомчий третейському суду у разі, коли договір містить умову про те, що всі спори і суперечки за договором мають вирішуватись шляхом переговорів, а при недосягнення згоди – третейським судом.

У справі № 917/1196/17 заявником до місцевого господарського подано заяву про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу, інфляційних втрат, трьох процентів річних.

Заява про скасування рішення постійно діючого третейського суду обґрунтована тим, що на момент укладення договору купівлі-продажу спору між сторонами не існувало, тому угода про передачу саме цього спору на розгляд третейському суду не укладалась, а нарахування інфляційних втрат і трьох процентів річних передбачено не умовами відповідного договору.

Ухвалою місцевого господарського суду відмовлено у заяві про скасування рішення постійно діючого третейського суду, рішення постійно діючого третейського суду залишено без змін. Постановою апеляційного господарського суду наведену ухвалу залишено без змін.

КГС ВС, залишаючи без змін рішення місцевого господарського і апеляційного господарського судів, зазначив таке.

Відповідно до частини другої статті 1 Закону України "Про третейські суди" до третейського суду за угодою сторін може бути передано будь-який спір, що виникає з цивільних, господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом.

Згідно з абзацом п'ятим частини першої статті 2 Закону України "Про третейські суди" третейська угода – угода сторін про передачу спору на вирішення третейським судом. Частиною першою статті 12 Закону України "Про третейські суди" визначено, що третейська угода може бути укладена у вигляді третейського застереження в договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди.

Водночас правовою підставою розгляду справи у третейському суді є пункт 9.2 договору купівлі-продажу, яким визначено, що всі спори і суперечки, що виникають за цим договором або у зв'язку з ним, будуть вирішуватися шляхом переговорів. У разі, якщо сторони не можуть дійти згоди, то всі спори і суперечки підлягають передачі на розгляд та вирішення у третейський суд у складі одного судді із застосуванням регламенту третейського суду.

Суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що спір про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу підвідомчий третейському суду, оскільки сторонами визначено це умовами пункт 9.2 договору купівлі-продажу, а нараховані інфляційні втрати і три проценти річних є відповідальністю за порушення грошового зобов'язання, у даному випадку за договором купівлі-продажу, тобто повністю підпадають під третейське застереження, узгоджене сторонами в пункті 9.2 договору купівлі-продажу.

З повним текстом постанови КГС ВС від 25.06.2018 у справі № 917/1196/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74991551>

У контексті наведеного варто також звернути увагу на те, що КГС ВС, розглянувши справу № 910/8961/17 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії, погодився з висновком апеляційного господарського суду про те, що **предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та передбачені третейською угодою.**

З повним текстом постанови КГС ВС від 04.10.2018 у справі № 910/8961/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77149731>

4. Підвідомчість справ про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських судів

4.1. Розгляд справи про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду у спорі про стягнення заборгованості за договором на здійснення кредитних операцій, зокрема, з фізичної особи-поручителя належить до юрисдикції загальних судів.

У справі № 910/22696/16 заявником до місцевого господарського суду подано заяву про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за генеральним договором на здійснення кредитних операцій і договорами поруки.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, відповідну заяву задоволено.

ВП ВС, скасувавши судові акти попередніх судових інстанцій та закривши провадження у справі, зазначила таке.

Відповідно до статті 7 Закону України "Про третейські суди" в Україні можуть утворюватися та діяти постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору (суди *ad hoc*). Сторони мають право вільно призначати чи обирати третейський суд та третейських суддів (стаття 14 цього Закону).

Сторони, які передали спір на вирішення третейського суду, зобов'язані добровільно виконати рішення третейського суду, без будь-яких зволікань чи застережень. Сторони та третейський суд вживають усіх необхідних заходів з метою забезпечення виконання рішення третейського суду (стаття 50 Закону України "Про третейські суди").

За змістом статей 2, 56 Закону України "Про третейські суди" заява про видачу виконавчого документа може бути подана до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом, де компетентним є місцевий загальний суд чи місцевий господарський суд за місцем розгляду справи третейським судом.

З наведених положень Закону України "Про третейські суди" вбачається, що, вирішуючи питання про визначення компетентного суду в розумінні цього Закону, необхідно керуватися загальними правилами визначення юрисдикції (підвідомчості) кожного конкретного спору, який був предметом розгляду в третейському суді, встановленими відповідними нормами процесуального законодавства.

Отже, правильне визначення підвідомчості цієї справи залежить від установлення того, до суду якої юрисдикції належить спір у справі, що розглядався третейським судом.

Предметом розгляду в третейському суді у справі були позовні вимоги про стягнення з юридичної особи-позичальника на користь юридичної особи-кредитора заборгованості за укладеним між ними генеральним договором на здійснення кредитних операцій, а також про стягнення цієї заборгованості з поручителів, у тому

числі й з фізичної особи, за укладеними між ними і кредитором відповідними договорами поруки.

Таким чином, оскільки вимога про стягнення заборгованості за зазначеним договором була заявлена у справі, яка розглядалася третейським судом, до юридичної особи-позичальника та, зокрема, до фізичної особи-поручителя, який погодився розділити відповідальність з позичальником за наслідки невиконання останнім зобов'язання за генеральним договором, то за суб'єктним складом сторін ця справа належить до юрисдикції загальних судів і підлягала б розгляду в порядку цивільного судочинства (за відсутності угоди сторін про передачу спору на вирішення третейським судом). Тому розгляд заяви про видачу виконавчого документа на виконання рішення третейського суду також належить до юрисдикції загальних судів і не є підвідомчим господарському суду.

З повним текстом постанови ВП ВС від 23.05.2018 у справі № 910/22696/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74440166>

5. Підсудність справ про оскарження рішень третейських судів і про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів

5.1. Розгляд справи про скасування рішення третейського суду має здійснюватись апеляційним господарським судом, як судом першої інстанції, за місцем розгляду справи третейським судом.

КГС ВС, розглянувши справу № 974/1/18 (914/892/17) за заявою про скасування рішення третейського суду і ухвали про виправлення цього рішення, ухвалених за результатами розгляду позову про визнання права власності на об'єкти нерухомості, зазначив таке.

Ухвалою Львівського апеляційного господарського суду заяву про скасування рішення третейського суду і ухвали про виправлення цього рішення передано до Рівненського апеляційного господарського суду, оскільки під час розгляду справи було встановлено, що третейський суд, яким ухвалено спірні рішення, знаходиться у місті Рівне.

За змістом статті 346 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) заява про скасування рішення третейського суду подається до апеляційного господарського суду за місцем розгляду справи третейським судом.

Водночас з тексту рішення третейського суду вбачається, що місцем розгляду справи є місто Львів.

Враховуючи те, що ГПК України визначає підсудність справи про оскарження рішення третейського суду за місцем розгляду третейської справи, а не за місцем знаходження третейського суду, про що помилково зазначено судом попередньої інстанції, тому зазначену заяву слід розглядати Львівському апеляційному господарському суду.

Отже, розгляд заяви про скасування рішення третейського суду і ухвали про виправлення цього рішення повинен здійснюватись апеляційним господарським судом, як судом першої інстанції, за місцем розгляду справи третейським судом.

Постановою КГС ВС ухвалу Львівського апеляційного господарського суду скасовано, справу направлено для продовження розгляду до Львівського апеляційного господарського суду як суду першої інстанції.

З повним текстом постанови КГС ВС від 02.05.2018 у справі № 974/1/18(914/892/17) можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73836462>

5.2. Судові рішення місцевих господарських судів, ухвалені ними до 15.12.2017 як судами першої інстанції у справах щодо оскарження рішень третейських судів і про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів, підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом.

КГС ВС, розглянувши справу № 910/22399/16 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про звернення стягнення на предмет застави, зазначив таке.

Ухвалою місцевого господарського суду від 14.12.2017 у задоволенні заяви про скасування рішення постійно діючого третейського суду відмовлено.

Наведена ухвала винесена судом відповідно до норм ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017).

Відповідну апеляційну скаргу до КГС ВС подано 22.01.2018.

Відкриваючи апеляційне провадження і здійснюючи апеляційний перегляд справи, КГС ВС виходив з того, що ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) не визначає окремо суд, який здійснює апеляційний перегляд справи щодо оскарження рішень третейських судів, у яких місцевий господарський суд постановив ухвалу до 15.12.2017 як суд першої інстанції. При цьому КГС ВС звернув увагу на те, що відповідно до частини третьої статті 3 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Відповідно до частини другої статті 25 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

З 15.12.2017 Верховний Суд є судом апеляційної інстанції, який переглядає в апеляційному порядку судові рішення у тих справах, які апеляційні суди з 15.12.2017 розглядають як суди першої інстанції, зокрема, справи щодо оскарження рішень третейських судів.

Враховуючи це, КГС ВС визнав вирішальним для визначення інстанційної юрисдикції у таких справах те, судом якої інстанції діяв той чи інший суд, ухвалюючи судові рішення.

Отже, оскільки оскаржувана ухвала була постановлена у справі, розглянутій місцевим господарським судом як судом першої інстанції, а з 15.12.2017 такі справи як суди першої інстанції розглядають апеляційні суди, і їх апеляційний перегляд здійснює

Верховний Суд, то Верховний Суд також переглядає в апеляційному порядку судові рішення місцевих господарських судів, ухвалені ними у таких справах як судами першої інстанції до 15.12.2017.

Постановою КГС ВС ухвалу місцевого господарського суду залишено без змін.

З повним текстом постанови КГС ВС від 22.05.2018 у справі № 910/22399/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74346129>

6. Процесуальні питання, пов'язані з розглядом справ про оскарження рішень третейських судів і про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів

6.1. Оскаржуваним особою, яка не брала участі у справі, рішенням третейського суду повинно бути безпосередньо вирішено питання щодо прав і обов'язків цієї особи.

КГС ВС, розглянувши справу № 873/22/18 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії і договору поруки, дійшов такого висновку.

Згідно з положеннями частини першої статті 346 ГПК України та частини другої статті 51 Закону України "Про третейські суди" особи, які не брали участі у справі, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду лише в тому випадку, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та (або) обов'язки. Тому в разі звернення із відповідною заявою особи, яка не брала участь у третейській справі, суду слід перш за все з'ясувати наявність чи відсутність вирішення третейським судом питання про права, інтереси, обов'язки зазначеної особи. Встановлення наявності вирішення третейським судом наведених питань є необхідною передумовою для розгляду заяви зазначеної особи по суті заявлених нею вимог та визначених підстав для скасування рішення третейського суду.

При цьому оскаржуваним незалученою особою рішенням третейського суду повинно бути безпосередньо вирішено питання щодо прав (інтересів, обов'язків) цієї особи, тобто в мотивувальній або резолютивній частинах рішення повинні міститися висновки про права та обов'язки цієї особи. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору, зокрема, наявність опосередкового зв'язку між спірними у третейській справі зобов'язаннями відповідача як поручителя щодо зобов'язань за кредитним договором та скаржником як іншим поручителем щодо таких зобов'язань, не має братися до уваги.

Враховуючи наведене, КГС ВС зазначив, що суд першої інстанції правильно постановив ухвалу про відмову у задоволенні заяви про скасування рішення постійно діючого третейського суду, оскільки заявник не брав участі у третейській справі і третейський суд не вирішував питання щодо його прав та (або) обов'язків.

З повним текстом постанови КГС ВС від 05.03.2019 у справі № 873/22/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80268139>

6.2. Частиною четвертою статті 122⁹ ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017) не передбачено обов'язку зупиняти провадження у справі про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду у зв'язку з розглядом судом справи про визнання третейського застереження недійсним.

КГС ВС, розглянувши справу № 910/19378/16 за заявою про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про звернення стягнення на предмет застави, зазначив таке.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, задоволено заяву про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду.

При цьому судом апеляційної інстанції відхилено клопотання про зупинення провадження у справі про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду до розгляду місцевим господарським судом справи про визнання недійсним третейського застереження, оскільки чинним законодавством не передбачено обов'язку суду зупиняти провадження у справі, порушеної за заявою про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, у випадку звернення особи до суду з позовом про визнання третейського застереження недійсним. Чинним ГПК України встановлений лише обов'язок суду зупинити провадження з розгляду заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду у випадку наявності в його провадженні чи в провадженні іншого суду заяви про оскарження і скасування цього рішення третейського суду.

Апеляційний господарський суд також зауважив, що у випадку визнання третейського застереження недійсним особа не позбавлена права звернутися до суду із заявою про перегляд оспорюваної ухвали за нововиявленими обставинами.

КГС ВС погодився з наведеними висновками і зазначив, що частиною четвертою статті 122⁹ ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017) передбачено зупинення провадження по розгляду заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду до розгляду лише заяви про скасування оскарженого рішення третейського суду. Також вірним є висновок апеляційного господарського суду про те, що у випадку визнання третейського застереження недійсним особа не позбавлена права звернутися до суду із заявою про перегляд оспорюваної ухвали за нововиявленими обставинами.

З повним текстом постанови КГС ВС від 19.04.2018 у справі № 910/19378/16 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73532995>

6.3. Відсутність у справі про скасування рішення третейського суду оригіналів рішення третейського суду, третейської угоди або їх копій, завірених належним чином, є підставою для залишення без розгляду заяви про скасування рішення третейського суду.

КГС ВС, розглянувши справу № 974/1/18 (914/892/17) за заявою про скасування рішення третейського суду і ухвали про виправлення цього рішення, прийнятих за результатами розгляду позову про визнання права власності на об'єкти нерухомості, залишаючи ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Ухвалою апеляційного господарського суду залишено без розгляду заяву про скасування рішення третейського суду і ухвали про виправлення цього рішення за позовом про визнання права власності на об'єкти нерухомості. Наведена ухвала мотивована тим, що без оригіналів рішення третейського суду, третейської угоди або їх копій, завірених належним чином, неможливо всебічно, повно і об'єктивно дослідити обставини спору та вирішити його по суті.

За змістом частини четвертої статті 347 ГПК України до заяви про скасування рішення третейського суду, зокрема, додаються: оригінал рішення третейського суду або належним чином завірена його копія. Копія рішення постійно діючого третейського суду завіряється головою постійно діючого третейського суду, а копія рішення третейського суду для вирішення конкретного спору має бути нотаріально завірена; оригінал третейської угоди або належним чином завірена її копія.

До заяви про скасування рішення і ухвали про виправлення цього рішення долучено засвідчену ліквідатором підприємства копію з копії рішення третейського суду і ухвалу про виправлення рішення. Ухвалою апеляційного господарського суду, витребувано у постійно діючого третейського суду справу. Від постійно діючого третейського суду надійшов лист про те, що справа знищена відповідно до частини першої статті 54 Закону України "Про третейські суди".

Враховуючи наведене, господарський суд дійшов вірного висновку, що без оригіналу рішення третейського суду чи належним чином завіреної його копії та без оригіналу третейської угоди або належним чином завіреної її копії неможливо всебічно повно та об'єктивно дослідити обставини спору та вирішити його по суті.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України суд залишає позов без розгляду, якщо позивач без поважних причин не подав витребувані судом докази, необхідні для вирішення спору, або позивач (його представник) не з'явився у судові засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору.

Отже, оскільки заявником не надано суду оригіналів рішення третейського суду, третейської угоди або їх копій, завірених належним чином, апеляційний господарський суд правомірно залишив без розгляду відповідну заяву.

З повним текстом постанови КГС ВС від 02.10.2018 у справі № 974/1/18 (914/892/17) можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76905496>

6.4. Переглядаючи в апеляційному порядку судові рішення апеляційного господарського суду, ухвалені ним як судом першої інстанції у справі про скасування рішення постійно діючого третейського суду, КГС ВС не має підстав для передачі справи на розгляд ВП ВС.

ВП ВС, розглянувши справу № 910/10797/17 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії, зазначила таке.

Апеляційний господарський суд ухвалою відмовив у заяві про скасування рішення постійно діючого третейського суду.

КГС ВС, керуючись частиною третьою статті 302, підпунктом 7 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України, справу разом із апеляційною скаргою передав на розгляд ВП ВС у зв'язку з тим, що колегія суддів вважала за необхідне відступити від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України від 21.10.2015 у справі № 6-831цс15 і постанові КЦС ВС від 23.04.2018 у справі № 751/3833/17 щодо застосування статті 6 Закону України "Про третейські суди".

Відповідно до частини третьої статті 302 ГПК України суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати передає справу на розгляд Великої Палати, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Згідно з підпунктом 7 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати (об'єднаної палати), передає справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо така колегія або палата (об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Частиною другою статті 24 ГПК України визначено, що справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються апеляційними господарськими судами як судами першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом.

За змістом частини другої статті 25 ГПК України Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Отже, КГС ВС, постановивши ухвалу про передачу справи разом із апеляційною скаргою на розгляд ВП ВС, помилково застосував частину третю статті 302, підпункт 7 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України і під час здійснення апеляційного провадження вийшов за межі своїх повноважень. Тому, оскільки у КГС ВС не було встановлених законом підстав для передачі справи на розгляд ВП ВС, справу разом із апеляційною скаргою повернуто відповідній колегії КГС ВС для розгляду.

З повним текстом постанови ВП ВС від 03.07.2018 у справі № 910/10797/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75265964>

7. Підстави для скасування рішень третейських судів і для видачі наказів на примусове виконання рішень третейських судів

7.1. Виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду визначений положеннями частини третьої статті 51 Закону України "Про третейські суди" та статтею 350 ГПК України, у зв'язку з чим заявнику при зверненні до компетентного суду з відповідною заявою необхідно довести їх наявність.

У справі № 873/32/18 заявником до апеляційного господарського суду подано заяву про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості.

Ухвалою апеляційного господарського суду відмовлено у заяві про скасування рішення постійно діючого третейського суду. Наведену ухвалу мотивовано недоведеністю підстав для скасування оскаржуваного рішення постійно діючого третейського суду.

КГС ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про те, що виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду визначений положеннями частини третьої статті 51 Закону України "Про третейські суди" та статтею 350 ГПК України, у зв'язку з чим заявнику при зверненні до компетентного суду з відповідною заявою необхідно довести їх наявність.

Так, як на підставу для скасування оскаржуваного рішення третейського суду, скаржник посилався на те, що третейський суд вирішив спір, не передбачений третейською угодою, оскільки надавав оцінку дійсності договорів відступлення права вимоги, які не містять третейських угод про передачу спорів за ними на розгляд третейського суду.

Судом попередньої інстанції встановлено, що предметом позову у третейській справі було солідарне стягнення заборгованості з підстав неналежного виконання боржником своїх зобов'язань за кредитним договором, забезпечених договором поруки. Зазначені договори містять відповідні третейські застереження про передачу такого спору на розгляд третейського суду.

Виходячи з предмета та підстав заявленого позову, третейський суд правомірно та обґрунтовано надавав оцінку договорам відступлення права вимоги на предмет наявності або відсутності у позивача права на стягнення спірної заборгованості.

Третейським судом спір про недійсність (нікчемність) договорів відступлення права вимоги в межах третейської справи не вирішувався, у зв'язку з чим доводи скаржника про вирішення третейським судом спору, не передбаченого третейською угодою, не знайшли свого підтвердження за результатами перегляду справи в апеляційному порядку.

Крім того, виходячи з положень статті 204 ЦК України, правомірність договорів відступлення права вимоги презюмується. Доказів визнання цих правочинів недійсними (нікчемними) у встановленому законодавством порядку матеріали справи не містять, як і не містять доказів розгляду такого спору між сторонами судом.

Отже, зазначеним спростовуються доводи апеляційної скарги стосовно наявності підстав для скасування рішення третейського суду, визначених пунктами 1, 2, 5 частини другої статті 350 ГПК України.

За таких обставин КГС ВС дійшов висновку щодо необхідності залишення оскаржуваної ухвали апеляційного господарського суду без змін як такої, що ухвалена з додержанням норм матеріального і процесуального права.

З повним текстом постанови КГС ВС від 16.04.2019 у справі № 873/32/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81266219>

7.2. При розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не здійснює оцінки законності і обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявність підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону України "Про третейські суди" та статтею 355 ГПК України.

КГС ВС, розглянувши справу № 910/8665/17 за заявою про видачу наказу на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії, залишаючи без змін ухвалу апеляційного господарського суду, якою задоволено заяву про видачу наказу на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, дійшов такого висновку.

Частиною першою статті 56 Закону України "Про третейські суди" передбачено, що заява про видачу виконавчого документа може бути подана до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом. Така заява підлягає розгляду компетентним судом протягом 15 днів з дня її надходження до суду. Про час та місце розгляду заяви повідомляються сторони, проте неявка сторін чи однієї із сторін не є перешкодою для судового розгляду заяви.

Відповідно до частини третьої статті 354 ГПК України при розгляді справи в судовому засіданні господарський суд встановлює наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених статтею 355 цього Кодексу.

Підстави для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду визначені статтею 355 ГПК України.

Отже, виходячи з приписів чинного законодавства при розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не здійснює оцінки законності і обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявність підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону України "Про третейські суди" та статтею 355 ГПК України.

З повним текстом постанови КГС ВС від 12.03.2019 у справі № 910/8665/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80470696>

7.3. Заява про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду підлягає задоволенню у разі відсутності підстав, передбачених статтею 122¹⁰ ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017).

КГС ВС, розглянувши справу № 910/1532/17 за заявою про видачу наказу на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про надання овердрафтної лінії, зазначив таке.

Задовольняючи заяву про видачу наказу на примусове виконання рішення постійно діючого третейського суду, місцевий господарський суд, з яким погодився апеляційний господарський суд, вказав на відсутність передбачених законодавством підстав для відмови у видачі виконавчого документа.

Питання видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду врегульовані розділом XIV¹ ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017) і розділом VII Закону України "Про третейські суди"; строки подання заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, форма і зміст такої заяви встановлені статтями 122⁷, 122⁸ ГПК (у редакції, чинній до 15.12.2017), статтею 56 Закону України "Про третейські суди".

Судами попередніх інстанцій встановлено, що рішення третейського суду не скасовано; справа була підвідомча третейському суду відповідно до закону; строк для звернення за видачею виконавчого документа заявником не пропущений; зазначене рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою; дана третейська угода не визнана недійсною компетентним судом; склад третейського суду відповідав вимогам статей 16-18 Закону України "Про третейські суди"; в межах іншої справи встановлено відповідність третейського застереження нормам чинного законодавства України і відсутності порушень при ухваленні рішення постійно діючим третейським судом.

Отже, враховуючи встановлені попередніми судовими інстанціями обставини щодо відсутності підстав для відмови у видачі виконавчого документа, визначених статтею 122¹⁰ ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017), КГС ВС залишив без змін судові акти місцевого і апеляційного господарських судів.

З повним текстом постанови КГС ВС від 11.06.2018 у справі № 910/1532/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74842338>

8. Окремі питання застосування норм Закону України "Про третейські суди"

8.1. Якщо в рішенні третейського суду строк його виконання не встановлений, рішення набирає законної сили з моменту його прийняття.

КГС ВС, розглянувши справу № 904/8537/17 за позовом про визнання іпотечного договору недійсним тощо, скасував судові акти місцевого і апеляційного господарських судів та передав справу на новий розгляд до місцевого господарського суду, дійшовши таких висновків.

Відповідно до частини першої статті 50 Закону України "Про третейські суди" сторони, які передали спір на вирішення третейського суду, зобов'язані добровільно виконати рішення третейського суду, без будь-яких зволікань чи застережень.

Згідно зі статтею 55 Закону України "Про третейські суди" рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, в порядку та строки, що встановлені в рішенні. Якщо в рішенні строк його виконання не встановлений, рішення підлягає негайному виконанню.

Третейський суд у рішенні про визнання недійсним кредитного договору не встановив строк його виконання, у зв'язку з чим зазначене рішення третейського суду відповідно до вимог статті 55 Закону України "Про третейські суди" є таким, що набрало законної сили з моменту його прийняття, про що правильно зазначив позивач в касаційній скарзі.

Однак, суд апеляційної інстанції не взяв до уваги положення статті 55 Закону України "Про третейські суди", у зв'язку з чим дійшов помилкового висновку про те, що зазначене рішення третейського суду не набрало чинності.

З повним текстом постанови КГС ВС від 12.03.2019 у справі № 904/8537/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80548873>

8.2. Регламент третейського суду має пріоритет у застосуванні щодо третейської угоди (третейського застереження).

КГС ВС, розглянувши справу № 910/10701/17 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за кредитним договором, зазначив таке.

В основу ухвали апеляційного господарського суду, якою скасовано рішення постійно діючого третейського суду, покладено виключно висновок про те, що зі змісту третейської угоди вбачається, що спір розглядається одноособово суддею, призначеним головою третейського суду, проте, третейського суддю в порушення порядку, визначеного третейською угодою, було призначено не головою третейського суду, а його заступником, внаслідок чого склад третейського суду, яким було прийнято спірне рішення, не відповідав вимогам статей 16-19 Закону України "Про третейські суди".

КГС ВС не погодився з висновком апеляційного господарського суду з таких підстав.

Відповідно до імперативних приписів частини третьої статті 51 Закону України "Про третейські суди" рішення третейського суду може бути оскаржене та скасоване лише з таких підстав: 1) справа, по якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 2) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; 3) третейську угоду визнано недійсною компетентним судом; 4) склад

третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам статей 16-19 цього Закону; 5) третейський суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не брали участь у справі.

Аналогічні вичерпні підстави для скасування рішення третейського суду визначено у частині другій статті 350 ГПК України.

За змістом статей 16, 17 Закону України "Про третейські суди" у постійно діючому третейському суді кількісний та персональний склад третейського суду визначається за правилами, встановленими регламентом третейського суду. Формування складу третейського суду в постійно діючому третейському суді здійснюється в порядку, встановленому регламентом третейського суду. Сторони та призначені чи обрані ними третейські судді при призначенні чи обранні у відповідних випадках третейських суддів або головуючого складу третейського суду повинні забезпечувати додержання вимог цього Закону.

При цьому, імперативна норма частини третьої статті 12 Закону України "Про третейські суди", яку помилково не застосовано апеляційним судом, уточнює, що за будь-яких обставин у разі суперечності третейської угоди регламенту третейського суду застосовуються положення регламенту.

Таким чином, за змістом статей 12, 16, 17 Закону України "Про третейські суди" регламент третейського суду підлягає пріоритетному застосуванню в порівнянні з третейською угодою (третейським застереженням).

З повним текстом постанови КГС ВС від 17.04.2018 у справі № 910/10701/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73600772>

8.3. Норми статті 17 Закону України "Про третейські суди" щодо погодження кандидатур суддів стосуються визначення складу суду в третейському суді для вирішення конкретного спору, а не в постійно діючому третейському суді.

КГС ВС, розглянувши справу № 973/9/18 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором поставки, пені, процентів річних, зазначив таке.

Заява про скасування рішення постійно діючого третейського суду обґрунтована тим, що склад постійно діючого третейського суду не відповідає вимогам статей 16-19 Закону України "Про третейські суди", оскільки відповідач не брав участі у розгляді третейської справи, жодних листів з пропозиціями погодження кандидатури судді або обрання третейських суддів не отримував, а третейське застереження у договорі не містить умови про те, що сторони домовились про розгляд справи в третейському суді суддею одноособово.

Ухвалою апеляційного господарського суду, якою відмовлено у задоволенні заяви про скасування рішення постійно діючого третейського суду, мотивовано тим, що справа, у якій прийнято рішення третейського суду, була підвідомча третейському суду відповідно до закону; рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою, і цим рішенням не вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди; третейську угоду не визнано недійсною компетентним судом; склад

третейського суду, яким прийнято рішення, відповідав вимогам статей 16-19 Закону України "Про третейські суди"; третейський суд не вирішував питання про права і обов'язки осіб, які не брали участь у справі.

КГС ВС, погоджуючись з наведеними висновками апеляційного господарського суду, зокрема, зазначив, що за змістом частин другої, третьої статті 16, частини першої статті 17 Закону України "Про третейські суди" третейський суд може розглядати справи в складі одного третейського судді або в будь-якій непарній кількості третейських суддів. У постійно діючому третейському суді кількісний та персональний склад третейського суду визначається за правилами, встановленими регламентом третейського суду. Формування складу третейського суду в постійно діючому третейському суді здійснюється в порядку, встановленому регламентом третейського суду.

Як встановлено судом попередньої інстанції рішення третейського суду було прийнято у одноособовому складі третейського судді, що відповідає вимогам частин другої, третьої статті 16 Закону України "Про третейські суди". При цьому відповідачем не надано обґрунтувань і доказів, що склад третейського суду був визначений з порушенням регламенту постійно діючого третейського суду, а посилання на порушення статті 17 Закону України "Про третейські суди" щодо непогодження ним кандидатур суддів і розгляд справи в третейському суді одноособово були відхилені судом попередньої інстанції, оскільки вказані норми стосуються визначення складу суду в третейському суді для вирішення конкретного спору, а не в постійно діючому третейському суді.

З повним текстом постанови КГС ВС від 03.10.2018 у справі № 973/9/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76932947>

8.4. За відсутності в матеріалах третейської справи заперечень іншої сторони щодо заявленого відводу третейський суддя є відведеним з дня подання стороною заяви про його відвід.

КГС ВС, розглянувши справу № 978/1743/18 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором поставки, пені, відсотків за неправомірне користування коштами, витрат від інфляції, зазначив таке.

За змістом статті 20 Закону України "Про третейські суди" заява сторони про відвід подається третейському судді третейського суду для вирішення конкретного спору, кандидатура якого відводиться, або голові постійно діючого третейського суду. За відсутності заперечень іншої сторони щодо заявленого відводу третейський суддя є відведеним з дня подання стороною заяви про його відвід. Якщо інша сторона не погоджується з відводом третейського судді, вона має право протягом трьох днів подати голові третейського суду свої мотивовані заперечення. В цьому випадку питання про відвід вирішується головою третейського суду спільно з іншими третейськими суддями, призначеними чи обраними у справі, протягом п'яти днів з моменту отримання заяви сторони, рішення яких є обов'язковим для сторін.

З матеріалів третейської справи вбачається, що представником відповідача до постійно діючого третейського суду подано заяви про відвід судді і відсутність у третейського суду компетенції стосовно переданого на його вирішення спору. Зазначені заяви третейським судом відхилені у зв'язку з необґрунтованістю і відсутністю підстав для відводу, передбачених статтею 19 Закону України "Про третейські суди", та наявністю компетенції третейського суду.

Посилання скажника на те, що представником позивача було висловлено категоричну і аргументовану незгоду із заявленим відводом не підтверджуються матеріалами третейської справи, в яких відсутні заперечення з приводу заявленого відводу третейському судді, а тому відповідно до статті 20 Закону України "Про третейські суди" третейський суддя є відведеним з дня подання стороною заяви про його відвід.

Крім того, в порушення частини п'ятої статті 27 Закону України "Про третейські суди" третейський суд не виніс мотивовану ухвалу з питань наявності чи відсутності компетенції, а обмежився лише посиланням в рішенні на необґрунтованість доводів заявника.

Таким чином, склад третейського суду, яким прийнято рішення у справі, не відповідав вимогам закону, що є достатньою підставою для скасування такого рішення на підставі пункту 4 частини третьої статті 51 Закону України "Про третейські суди" і пункту 4 частини другої статті 350 ГПК України.

Постановою КГС ВС залишено без змін ухвалу апеляційного господарського суду, якою скасовано рішення постійно діючого третейського суду.

З повним текстом постанови КГС ВС від 21.11.2018 у справі № 978/1743/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78082209>

8.5. Заявлений судді постійно діючого третейського суду відвід не має безумовним наслідком неможливість участі судді у розгляді третейської справи.

КГС ВС, розглянувши справу № 910/8961/17 за заявою про скасування рішення постійно діючого третейського суду, ухваленого за результатами розгляду позову про стягнення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії, зазначив таке.

За змістом статті 17 Закону України "Про третейські суди" формування складу третейського суду в постійно діючому третейському суді здійснюється в порядку, встановленому регламентом третейського суду. Формування складу третейського суду в третейському суді для вирішення конкретного спору здійснюється в порядку, погодженому сторонами.

Статтею 20 Закону України "Про третейські суди" визначено загальний порядок відводу чи самовідводу третейського судді з уточненням щодо особливостей його застосування у постійно діючих третейських судах. Процедура відводу третейського судді у постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону. Водночас за змістом частини дев'ятої статті 20 цього Закону незалежно від заперечень сторони третейський суддя

третейського суду для вирішення конкретного спору, якому заявлений відвід, не може брати участі у справі.

Отже, законодавець, розмежовуючи поняття постійно діючих третейських судів і третейських судів для вирішення конкретного спору, встановлює особливості застосування норм Закону України "Про третейські суди", зокрема, щодо відводу судді залежно від виду третейського суду: у постійно діючому третейському суді процедура відводу визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону, а у третейському суді для вирішення конкретного спору заявлення відводу судді є безумовною підставою для неучасті цього судді у розгляді справи.

Враховуючи, що положення частини дев'ятої статті 20 Закону України "Про третейські суди" підлягають застосуванню тільки щодо судді третейського суду для вирішення конкретного спору, КГС ВС погодився з висновком суду попередньої інстанції про те, що заявлений третейському судді відвід не мав безумовним наслідком неможливість його участі у розгляді справи, а мав бути розглянутий і був розглянутий третейським судом відповідно до положень регламенту третейського суду.

З повним текстом постанови КГС ВС від 04.10.2018 у справі № 910/8961/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77149731>

9. Висновки

Під час розгляду справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів за правилами господарського судочинства найчастіше виникають питання пов'язані із:

- визначенням інстанційної підсудності таких справ, з огляду на зміни, що відбулися в процесуальному законодавстві з 15.12.2017;
- тлумаченням змісту третейської угоди (третейського застереження) щодо поширення чи непоширення компетенції певного визначеного сторонами третейського суду на ті чи інші спірні правовідносини, що виник між ними;
- визначенням належності чи неналежності складу третейського суду відповідно до норм Закону, положень регламенту третейського суду та змісту третейської угоди (застереження);
- дослідженням можливості поширення компетенції третейських судів на окремі види правовідносин (зокрема, кредитні правовідносини в сфері господарювання та в сфері споживчого кредитування);
- встановленням наявності чи відсутності підстав для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішень третейських судів, перелік яких відповідно до приписів чинного законодавства є вичерпним тощо.

¹ Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua